

BEVEZETÉS

A nyelvtanulók és tanárok tisztában vannak vele, hogy a szólások és állandósult szókapcsolatok alapos ismerete egy nyelv elsajátításának egyik első feltétele. A szólások (másképp szólásmondások, szokásmondások, szójárások) többnyire nem mondatformájú, részben vagy teljesen állandósult (idiomatikus) szókapcsolatok, amelyek jelentése nem következtethető ki elemeikből. Éppen ezért létfontosságú, hogy sok időt szenteljünk a kétnyelvű szólás- és közmondásgyűjtemények tanulmányozásának.

A szólások a négy alapvető szófaj szerepét szokták betölteni:

1. Főnévi frazémák:

bólogató jános 'a yes-man', ötödik kerék 'fifth wheel', *az ördög ügyvédje* 'the devil's advocate'.

2. Melléknévi frazémák (jelző vagy állítmány):

burokban született '(he was) born with a silver spoon in his mouth', *gyáva, mint a nyúl* 'he is as cowardly as a chicken', *szemtelen, mint a piaci légy* 'he is as bold as brass'.

3. Határozószói frazémák:

suba alatt 'under the table'; *a kulisszák mögött* 'behind the scenes', *egy szempillantás alatt* 'in the twinkling of an eye'.

4. Igei frazémák:

délibábot kerget 'to chase rainbows', *bolhából elefántot csinál* 'to make a mountain out of a molehill', *húzza az igát* 'to work like a slave'.

Az állandósult szókapcsolatokat leghatékonyabban vonzatfölvéző képességük szerint rendezhetjük:

1. Bővítményértékű (vonzattal nem rendelkező) frazémák

- Határozói bővítményeket fejeznek ki állandósult névutós alakulattal: *egy füst alatt* 'in one fell swoop', *nyakló nélkül* 'without constraint', *az isten háta mögött* 'at the back of beyond';
- Mellérendelő (alanyi, tárgyi vagy határozói) bővítmények: *hetet-havat összehord* 'he is talking through his hat', *fúnek-fának elmond vmit* 'to broadcast sg to every Tom, Dick and Harry', *megveti a lábát vhol* 'to build a bridgehead somewhere';

- c) Egyes alárendelő viszonyú szószerkezetek (az alaptagjuk nem állítmányi funkciójú, ezért többnyire igével válnak teljessé): *saját szakállára (csinál vmit)* '(to do sg) at one's own risk', *az apostolok lován (megy)* '(to go) on shank's mare, *az utolsó szálíg* 'each and every one'.

2. Kitöltendő vonzattal rendelkező frazémák (sohasem teljes mondatok)

- a) Igei alaptagúak: *kiszúrja vkinek a szemét vmivel* 'to brush off sy with a meager reward', *fáj a foga vkinek vmire* 'to yearn for sg';
- b) Szóláshasonlatok (többnyire hiányos szerkezetű hasonlító mellékmondat): *könnyű, mint az egyszeregy* 'as easy as duck soup', *úgy él, mint egy kiskirály* 'to live in clover';
- c) A főmondathoz valamilyen (tárgyi, határozói) mellékmondat csatlakozik: *azt hiszi, hogy körülötte forog a világ* 'he thinks he is the only pebble on the beach'; *pattanásig feszíti a húrt* 'to push tension to the breaking point'.

3. Teljes mondat értékű frazémák:

- a) A beszédhelyzetre, a beszédpartner gondolatmenetére vonatkozóak: *Ez már több a soknál!* 'Enough is enough!', *Majd adok én neked!* 'Don't even think of it!'
- b) Teljes mondatot alkotó egységek, közmondások, szólások, helyzetmondatok, amelyek nem csatlakoznak kapcsolóelemmel a kontextushoz: *Nem mind arany, ami fénylik* 'All is not gold that glitters', *Még neked áll feljebb?* 'Look, who is talking!'.

Útmutató a szótár használatához

1. A szótár felépítése

A szólások csoportosításában a szófaji szempontokat követjük: a vezérszó általában a szólás legelső főneve; ha azt nem tartalmaz, akkor az ige; ha az is hiányzik, akkor a benne szereplő bármely másik szófaj. Például:

Főnév:

HATÁR

elmegey a végső határig to do one's very best

Ige:

BESZÉL

félvállról beszél vkivel to talk down to sy

Melléknév:

CSÚF

csúffá tesz vkit to put sy to shame

Számnév:

EGY

egyőtől egyig one and all

Határozószó:

DÉRREL-DÚRRAL

dérrel-dúrral huffing and puffing

Névmás:

SEMMI

semmibe vesz vkit v. vmit to brush off sy, sg

2. A szócikkek felépítése

HELY	vezérszó (kapitális betűtípussal)
megállja a helyét	szólás (félkövér betűvel)
jól teljesíti feladatát	a szólás magyar nyelvű értelmezése
to do very well; to put in a splendid performance	a szólás angol megfelelője v. megfelelői, egyes szám harmadik személyű vagy főnévi igenévi alakban; a <i>he</i> személyes névmás értelemszerűen fölcserélhető <i>she</i> -re
<i>Mire megérkeztek a rendőrök, a tolvajoknak már csak hűlt helyét lelték.</i>	magyar példamondat (dőlt betűvel)
<i>By the time the police arrived, there was no sign of the thieves.</i>	angol példamondat (dőlt betűvel)

3. Ezenkívül a szócikk még a következőket tartalmazhatja

- a szólásban szereplő vonzatot (vastag dőlt betűvel) és zárójelben a stílusminősítését (dőlt betűvel):

HELY

hűlt helyét leli vkinek v. vminek (*biz*)

- Legföljebb három rokon értelmű közmondást (szinonimát):

MADÁR

madarat lehetne fogatni *vkivel* (*biz*) nagyon boldog
he is as happy as a lark; he is on top of the world; he feels like a million bucks

Esküvője napján Nellivel madarat lehetett volna fogatni.

On her wedding day, Nelli was on top of the world.

Szin: a hetedik mennyszágon érzi magát; majd kiugrik a bőréből; örül *vminek*, mint majom a nyakkendőnek

- Legföljebb három ellentétes értelmű közmondást (antonimát):

PÁC

pácban hagy *vkít* (*biz*) nem ment ki *vkít* a bajból
to leave sy high and dry; to leave sy in the lurch

Tíhi elfutott, és pácban hagyta a barátját.

Tíhi ran away and left his friend in the lurch.

Ant: **kihúz *vkít* a csávából; kiránt a kátyúból *vkít***

4. Jelmagyarázat, rövidítések

Ant	antonima
<i>(biz)</i>	bizalmas, közvetlen beszédben
<i>(nép)</i>	népies
<i>(rég)</i>	régi(es)
Szin	szinonima
<i>(tréf)</i>	tréfás
<i>(vál)</i>	választékos
<i>vki</i>	valaki
<i>vmi</i>	valami

Gyűjteményünk 1500 közismert szólást tartalmaz angol megfelelőikkel együtt, amelyek gyakran előfordulnak a mindennapi beszédben, a napisajtóban és az irodalomban. A szócikkek anyagát Bárdosi Vilmos és Kiss 2005-ben megjelent, *Szólások* című munkájából válogattunk. Szótárunk mind az angol, mind a magyar nyelv tanulóinak hasznos segédeszköze lehet. Mivel a szólások nem fordíthatók le szó szerint, fontos, hogy a nyelvtanulók mindkét nyelven megismerkedjenek e hasznos kifejezésekkel, amelyek lehetővé teszik, hogy kiválasszák a megfelelőt az adott helyzetben.

A szerző az Egyesült Államokban él, ezért a szótár főleg az amerikai angol nyelvhasználatot, frazeológiáját és helyesírását követi. Azonban a brit és az amerikai nyelvhasználat egyértelműen nem választható el egymástól, hiszen a nyelv folyton változik, és az egykor kizárólag amerikanizmusnak tekintett kifejezések közül napjainkra számos a brit szókincsnek is része lett.

Ajánljuk kötetünket az angoltudásukat tökéletesíteni kívánó diákoknak és nyelvtanítással foglalkozó kollégáinknak egyaránt. Bízunk benne, hogy mindannyian érdeklődéssel és örömmel forgatják majd és merülnek el az angol és magyar szólások sokszínű és szórakoztató világában.